

Güvenlik-Özgürlük İkileminde Teröre Yönelik Tutumlar

Ali ALBAYRAK
İhsan ÇAPCIOĞLU**

ABSTRACT

Attitudes Toward Terror in the Context of Security-Freedom Dilemma. The main purpose of the paper is to determine the affecting factors of academic attitudes toward terror in the context of security-freedom dilemma. The data which used this research was collected from three divinity faculties, the sample of 141 academicians who ranging in age from 25 to 64. The findings have been evaluated by the SPSS Statistical Program. The factors, which affect the attitudes toward terror have been determined to gender, age, university, department, academic status, residence as a region, birthplace as a region etc. Evaluations and interpretations have been made regarding the various aspects of the issue. As a result, with the study aims at proving that there exists such a relationship between terror, freedom and, security, this relationship is confirmed under several, but not all, variables.

KEY WORDS: Terror, Security, Freedom, Turkey.

1. Giriş

Son yıllarda insanlığın karşılaştığı en korkutucu ve dehşet verici sorunlardan biri haline gelen terör eylemleri, toplumların sadece can ve mal güvenliğini tehdit etmekle kalmayıp aynı zamanda demokratik toplum olmalarının önünde de ciddi bir engel teşkil etmektedir. Terör, sadece irrasyonel hareketler dizisi değildir. Aynı zamanda o, zayıf olan bir politik örgütlenmenin kendinden daha güçlü politik örgütlenmeye taleplerini dayatmak için, bir mantık silsilesi çerçevesinde geliştirdiği şiddet olaylarının bütününe verilen addır. Bu anlamda terör, politik-militer hareketlerin iktidara geliş için kullandığı metodlar bütünü olarak da tanımlanabilir. Teknik anlamda ise terör, bir iktidar fetih metodu veya iktidarı ele geçirme metodu olarak açıklanabilir. Özetle terör, zayıf olan politik hareketin demokratik çözüm yollarını dışlayarak ve şiddet uygulayarak toplumsal korkuyu ve yılgınlığı, rakibin politik/askeri mağlubiyetini hedefleyen bir stratejidir. Korku ve dehşet yoluyla belirlediği hedefe varmayı amaçlayan olaylar dizisi olarak da tanımla-

* Ar. Gör., Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, e-posta: alialbayrak68@hotmail.com.

** Ar. Gör., Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, e-posta: icapci@divinity.ankara.edu.tr

nan terör olgusu¹, küreselleşen dünyada teknolojinin sunduğu imkanlarla uluslar arası bir nitelik kazanmıştır. Bu yeni durumda terörle mücadele sadece bir toplumun meselesi olmaktan çıkmış, bütün dünyayı ilgilendiren bir boyuta taşınmıştır.

Gerçekten de yakın zamanda yaşanan terör olayları, günümüz terörünün en dikkat çekici özelliğinin, küresel bir problem haline gelmesi/getirilmesi olduğunu göstermektedir. Artık teröristler eskiden olduğu gibi eylemlerini sadece içinde buldukları ülke ile sınırlandırmayıp başka ülkelerdeki farklı gruplar ile de bağlantılar kurarak gerçekleştirmekte, karşılıklı destek alışverişinde bulunmakta, ülkeler arası karmaşık bağlantılarını ve modern teknolojiyi kullanarak uluslar arası etkiye yol açan eylemler düzenlemektedirler.²

ABD'de gerçekleştirilen İkiz Kule saldırıları başta olmak üzere, ülkemizdeki sinagog saldırıları ve dünyanın çeşitli yerlerinde meydana gelen terör eylemleri, pek çok ülkenin kendi güvenlik sorunlarını yeniden gözden geçirmesine neden olmuştur. Terör eylemlerinin küresel bir nitelik kazanması, onunla mücadele yollarının da uluslar arası bir boyutta ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Bununla birlikte, terörizmle mücadele, kurallar rejimi olan demokrasilerde önemli zorluklar içermektedir. Nitekim bu tür mücadeleler, "güvenlik-özgürlük" dikotomisinin yoğunlukla tartışılmasına yol açmaktadır.³ Ayrıca, Türkiye gibi demokratikleşme sürecinde toplumsal özgürlükleri genişletme çabasındaki bir ülkede konunun çeşitli boyutlarıyla ele alınması kaçınılmazdır.

İnsanların toplum içinde insanca yaşayabilmeleri ve kendilerini gerçekleştirebilmeleri açısından güvenlik ve özgürlük kavramları oldukça önemli bir işleve sahiptir. Öyle ki, özgürlüklerin kısıtlandığı ve güven ortamının oluşturulamadığı toplumlar, kaçınılmaz bir şekilde terör eylemlerine ve bu eylemlerin meydana getirdiği yıkıcı etkilere maruz kalmaktadırlar. Bu gerçeğin farkında olan terör eylemcileri öncelikle faaliyette bulunacakları toplumda güven ortamını ortadan kaldırmayı hedeflemektedirler. Bu nedenle, sosyal hayatın sağlıklı yürüyebilmesi yüksek güven kültürünün üretilmesine bağlıdır. Yüksek güven kültürü, insanların birbirlerine olan güvenlerini zedeleyecek birtakım davranışlardan kaçınmakla, sorumluluk bilinciyle hareket etmekle, karşılıklı hak ve hukuka riayetle, sevgi, saygı ve hoşgörüyle gerçekleştirmekte ve bir arada yaşama bilincine bağlı olarak gelişmektedir. Zira, insan, insanca yaşamının gerekleri olan temel hak ve özgürlükleri, insanı insan yapan yüksek insani değerleri diğer insanlarla paylaşarak insanlığını toplum içinde gerçekleştirmek durumunda olan bir varlıktır.⁴

Toplumlarda farklı kültürel altyapı ve dünya görüşüne sahip grupların, terör aracını kullanarak, karşı karşıya getirilmek suretiyle çatışmaya itilme-

1 Mustafa Erkal, *Sosyoloji*, Trabzon 1982, 237.

2 Necati Alkan, "11 Eylül Terör Saldırılarından İstanbul Terör Saldırılarına Küresel Terörizm", <http://www.teror.gen.tr/turkce/makaleler/teror.html>, (06.12.2004).

3 Ali Nihat Özcan, "Terörizmle Etkin Mücadele", <http://www.teror.gen.tr/turkce/makaleler/02.html>, (06.12.2004).

4 Hasan Onat, "Küresel Şiddet ve Teröre Köklü Çözüm: İnsan Olmanın Kök Değerleri Üzerine Yeniden Düşünmek ve Yüksek Güven Kültürü Yaratmak", www.hasanonat.com, (07.12.2004).

leri, dolayısıyla sosyal bütünleşmeyi engelleme ve yasal düzeni bozma, terörün en çarpıcı amaçlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Türkiye’de alevi-sünni, laik-antilaik gruplaşmaları bu amaç doğrultusunda ortaya çıkan sonuçlar olarak değerlendirilmelidir. Terörizmin, kitlelere yönelik hedef gözetmeyen şiddet eylemlerinin temelinde ise, toplumun güven duygusunun ortadan kaldırılması ve kitlelere güvensizlik duygusunun aşılacak istenmesi yatmaktadır. Böylece, halkın terörizme karşı duyarlılığını yitirmesi ve güvenlik açısından devlet ile toplum arasında, yoğunluğu değişken olmakla birlikte, bir tür gerilim ya da çatışmanın meydana getirilmesi hedeflenmektedir.

2. Problem ve Yöntem

Bu çerçevede toplumu aydınlatma ve bilgilendirme misyonuna sahip olan akademisyenlerin güvenlik-özgürlük ikileminde teröre yönelik tutumlarının tespiti ayrı bir önem arz etmektedir. Zira, özü itibarıyla hiçbir rasyonel ve bilimsel temele dayanmayan terör olgusunun rasyoneliteni ve bilimsel düşüncüyü bir yaşam tarzı olarak benimseyen bilim insanlarının perspektifinden incelenmesi, çağımızın en önemli toplumsal sorunlarından birinin, belki de bir süredir en önde geleninin, çözümüne yönelik farklı açılımlar sağlayacaktır. Bu çalışmada yanıt aradığımız temel sorular şunlardır: Akademisyenlerin güvenlik-özgürlük ikileminde teröre yönelik tutumlarını belirleyen başlıca faktörler nelerdir? Cinsiyet, yaş, bölge olarak doğum yeri ve akademik statü gibi demografik niteliklere göre teröre yönelik tutumlar farklılaşmakta mıdır? Başka bir ifadeyle, söz konusu nitelikler terör olgusu etrafında şekillenen görüşlere ne oranda yansımaktadır? Katılımcıların terörle bağlantılı konulara ve özellikle dünya güvenliğinin dünü, bugünü ve geleceğine ilişkin tasarımları nelerdir? Ayrıca bu çalışmada, akademisyenlerin teröre yönelik tutumlarına etki eden faktörler çerçevesinde terörün çeşitli boyutlarıyla algılanışı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle araştırma deseni, bağımlı değişkeni “akademisyenlerin teröre yönelik tutumları”, bağımsız değişkenleri ise, “cinsiyet, yaş, bölge olarak doğum yeri, bölüm, akademik statü ve üniversite” den oluşan tek faktörlü bir ölçüm aracı etrafında şekillendirilmiştir.

Örneklem grubu, sosyo-kültürel yapı özellikleri bakımından farklı niteliklere sahip olduğu varsayılan üç coğrafi bölgeden maksatlı örnekleme yoluyla seçilen Ankara, Fırat ve Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültelerinde görevli 141 öğretim elemanından oluşmaktadır.

2.1. Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılan soru formu, kamuoyunda 11 Eylül’den sonraki tartışmalarda ortaya çıkan farklı görüşler ve sorun alanları göz önüne alınarak, sosyal psikolojik bir bakış açısıyla Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümünde görevli bir grup araştırmacı tarafından hazırlanan⁵ ve

5 Bu çalışmada yeniden düzenleyerek kullandığımız soru formunu bize gönderme nezaketinde bulunan Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü Öğretim Üyesi Doç. Dr. Melek Göregenli’ye çok teşekkür ederiz.

2002 yılı içerisinde İzmir'de 775 kişiyle yüz yüze görüşme yoluyla gerçekleştirilen bir alan araştırmasında kullanılan soru formunun yeniden gözden geçirilmesiyle oluşturulmuştur. Elde edilen veriler, SPSS İstatistik Programı kullanılarak çözümlenmiş; istatistiksel açıdan anlamlı farklılaşma olduğu belirtilen bulgularda ise, anlamlılık değeri en az $p < .05$ olarak alınmıştır.

Veri toplama aracı farklı bölümlerden oluşan bir ölçektir. Teröre yönelik tutumların değerlendirildiği 17 ifadeden oluşan ölçekte, kamuoyundaki tartışmalarda gözlenen farklı eğilimler dikkate alınarak akademisyenlerin terörü nasıl açıkladıkları ve terörün önlenmesi konusundaki düşünceleri öğrenilmeye çalışılmıştır. Terörün önlenmesine yönelik tutumlar, toplum güvenliğinin sağlanması için "toplumsal özgürlükler" in vazgeçilebilir ya da geri alınabilir olup olmadığı ve terörün önlenmesi sürecinde yönetimlerin tavrının demokrasi açısından nasıl olması gerektiği yönündeki düşüncelerle ilişkilendirilerek tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu konudaki farklı görüşlere ölçekte eşit oranda yer verilmiştir. Örneğin, "Bana göre toplumda güvenliğinin sağlanması için demokratik haklardan vazgeçilebilir" ve "Terörü bahane ederek toplumların bugüne kadar elde ettikleri özgürlükler kısıtlanmamalıdır" maddeleri iki farklı görüşü yansıtmaktadır.

Ölçekte, insan hakları savunuculuğu ile terörü destekleme arasında zaman zaman kamuoyunda kurulan bağla ilgili maddelere de yer verilmiştir. Örneğin, 'İnsan hakları savunucuları terörü gizlice desteklemektedirler'; 'Bir avukat asla bir terör zanlısını savunmamalıdır'; 'Yeterince insan hakkı ve özgürlük olsa terör zaten olmazdı'; 'Terörün asıl sorumlusu eşitsizlik ve adaletsizliklerdir' vb. Ölçeğe, "kesinlikle katılıyorum" dan "kesinlikle katılmıyorum" a giden 5'li bir skalada verilen tepkiler, araştırmaya katılanların demografik nitelikleri ile birlikte değerlendirilmiştir.

2.2. Verilerin Analizi

Teröre yönelik tutumlar ölçeğinde yer alan 17 soru temel bileşenler metodu ile incelenerek faktör analizine tabi tutulmuş; sonuçların yorumlanabilir olup olmadığına ise, Ki-Kare Testi sonuçlarına bakarak karar verilmiştir (Barlett Ki-Kare: 394,060; df: 28; $p < .0.0001$). Barlett testi sonuçları istatistiksel açıdan anlamlı olduğu için faktör analizi sonuçlarının yorumlanabilir olduğu anlaşılmıştır.

Kaiser-Meyer-Olkin katsayısı ise, 0.77 olarak ölçülmüştür. Örneklemde elde edilen verilerin yeterliğini saptamak amacıyla yapılan bu testte elde edilen değer 1'e yakınlığı nispetinde ölçeğin yeterliği yükselmektedir. KMO katsayısı 1-0.90 arasında ise, yeterlik en üst düzeyde; 0.90-0.80 arasında çok iyi; 0.70 ve 0.60'larda orta düzeyde geçerli kabul edilmektedir.⁶ Yapılan faktör analizinde elde edilen KMO katsayısı ölçekten elde edilen verilerin orta düzeyde geçerli olduğunu göstermektedir. Faktör analizi

6 Ezel Tavşancıl, *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*, Nobel Yay., Ankara 2002, 50

sonuçlarına göre maddelerin yük değerleri tespit edilmiş ve birinci faktör yük değeri .30'dan düşük olan maddeler [*'toplumda güvenliğin sağlanması için demokratik haklardan vazgeçilebilir:.014; toplumun istikrarı için gerekirse devlet şiddete başvurmalıdır:.007; bir avukat asla bir terör zanlısını savunmamalıdır:.200; başka insanların haklarını çiğnedikleri için teröristlerin insan haklarından söz edilemez:.243; terör konusunda uluslar arası insan hakları kuruluşlarının söyledikleri değil, her ülkenin milli çıkarları ön planda olmalıdır:.089; terörü önlemenin yolu dünyada eşitliği tam olarak sağlamaktan geçer:.007; terörü bahane ederek toplumların bugüne kadar elde ettikleri özgürlükler kısıtlanmamalıdır:.014; dünyada her şey yolunda gitse de teröristler, terör için bir bahane bulacaklardır:.259; teröre dünyadaki adaletsizliklerin neden olduğunu düşünmek terörü desteklemektir:.096'*] ölçekten çıkarılmıştır.

Araştırmaya katılan akademisyenlerin likert tipi ölçekte almış oldukları puanların ortalamaları belirlendikten sonra yapılan değerlendirmede aşağıdaki puan aralıkları esas alınmıştır:

- 1.00-1.79 = Kesinlikle Katılmıyorum
- 1.80-2.59 = Katılmıyorum
- 2.60-3.39 = Kararsızım
- 3.40-4.19 = Katılıyorum
- 4.20-5.00 = Kesinlikle Katılıyorum

2.3. Teröre Yönelik Tutumlar Ölçeği Faktör ve Madde Analizi Sonuçları

Faktör analizi sonuçları incelendiğinde, maddelerin birinci faktör yük değerlerinin .30 ile .83 arasında değiştiği görülmektedir. Bu sonuca göre, maddelerin birbiriyle yakından ilişkili olduğunu ve amaçlanan yapıyı ölçtüğünü söyleyebiliriz. Faktörün tek başına açıkladığı varyans ise, %43.3'dür. Diğer taraftan her maddenin katılımcıları ayırt etme derecesini ölçmek amacıyla yapılan madde analizi sonuçlarına göre, madde-toplam korelasyonlarının .31 ile .67 aralığında yığıldığı gözlenmektedir. Testin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ise, 0.7728 olarak hesaplanmıştır. Bu sonuç, ölçeğin güvenilirliğinin bir göstergesidir. Elde edilen bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, ölçme aracının geçerlik ve güvenilirlik kriterlerine uygun olduğu söylenebilir.

Katılım düzeylerine göre ise, ölçek maddeleri; 'terör insanı yok etmeye yönelik anlamsız bir mücadeledir (3,8582)', 'terörü önlemenin tek yolu vardır o da teröristleri ortadan kaldırmaktır (4,5532)', 'terör, bazı haklı nedenleri var gibi görünse de her zaman bir insanlık suçudur (4,2766)', 'terör asla haklı görülmez (4,2128)', 'terörü önlemenin en iyi yolu çok sıkı güvenlik tedbirleri almaktır (4,1986)', 'terörün dini ve milleti yoktur (4,1489)' şeklinde sıralanmaktadır. Bu durumda en yüksek puanı, 'terörün dini ve milleti yoktur' maddesi almaktadır.

Madde No.	Tutum Maddeleri	Birinci Faktör Yıllık Değeri	Madde Toplam Korelasyonu	Ortalama	Katılım Düzeyi
1	Terörü önlemenin tek yolu vardır o da teröristleri ortadan kaldırmaktır.	,309	,4280	4,5532	Kesinlikle katılıyorum
2	Terör, bazı haklı nedenleri var gibi görünse de her zaman bir insanlık suçudur.	,769	,4967	4,2766	Kesinlikle katılıyorum
3	Terör asla haklı görülemez.	,670	,5709	4,2128	Kesinlikle katılıyorum
4	Terörü önlemenin en iyi yolu çok sıkı güvenlik tedbirleri almaktır.	,344	,6240	4,1976	Katılıyorum
5	Terörün dini ve milleti yoktur.	,639	,6787	4,1489	Katılıyorum
6	Terör insanı yok etmeye yönelik anlamsız bir mücadeledir.	,673	,5260	3,8582	Katılıyorum
7	Her ne sebeple olursa olsun terör affedilemez.	,810	,3259	2,9291	Kararsızım
8	Teröristler hiç şüphe yok ki birer canidir.	,835	,3128	2,7730	Kararsızım

Cronbach Alpha: ,7728

Açıklanan Varyans: %43,3

3. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, öncelikle araştırmadan elde edilen bulgular çerçevesinde örneklem grubunun demografik özellikleri incelenecek; teröre yönelik tutumlara etki eden faktörler ve terör olgusunun çeşitli boyutlarıyla algılanışı üzerinde durulacaktır.

3.1. Örneklem Grubunun Demografik Özellikleri

3.1.1. Örneklem Grubunun Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyetiniz	f	%
1 Kadın	14	9,9
2 Erkek	127	90,1
Toplam	141	100,0

Araştırmaya katılanların %90.1'i erkek, %9.9'u ise kadınlardan oluşmaktadır. Bu tablo, ilahiyat fakültelerinde görev yapan akademisyenlerin cinsiyete göre genel dağılıma uygundur. Bununla birlikte, son yıllarda bayan akademisyenlerin sayısında periyodik bir artışın yaşanmakta olduğu belirtilmelidir.

3.1.2. Örneklem Grubunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (RECODE)⁷

Yaşınız		f	%
1	25-34 yaş arası	42	29,8
2	35-44 yaş arası	62	44,0
3	45-54 yaş arası	29	20,6
4	55-64 yaş arası	8	5,7
Toplam		141	100,0

Akademisyenlerin, %29.8'i 25-34; %44'ü 35-44; %20.6'sı 45-54 ve %5.7'si 55-64 yaş aralığında yer almaktadır. Örneklem grubunun 3/4'ünün genç ve orta yaş grubundaki akademisyenlerden oluştuğu görülmektedir.

3.1.3. Örneklem Grubunun Bölge Olarak Doğum Yerine Göre Dağılımı

Bölge Olarak Doğum Yeriniz		f	%
1	Akdeniz Bölgesi	30	21,3
2	Doğu Anadolu Bölgesi	27	19,1
3	Ege Bölgesi	10	7,1
4	G.Doğu Anadolu Bölgesi	4	2,8
5	İç Anadolu Bölgesi	44	31,2
6	Karadeniz Bölgesi	23	16,3
7	Marmara Bölgesi	3	2,1
Toplam		141	100,0

Araştırmaya katılanların yaklaşık 1/3'ü İç Anadolu Bölgesi doğumludur (%31.2). Bunu, Akdeniz Bölgesi (%21.3); Doğu Anadolu Bölgesi (%19.1); Karadeniz Bölgesi (16.3); Ege Bölgesi (%7.1); Güneydoğu Anadolu Bölgesi (%2.8) ve Marmara Bölgesi (%2.1) doğumlular izlemektedir. Araştırmanın büyük oranda (% 51.1) Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde görevli öğretim elemanlarıyla gerçekleştirilmesi, örneklem grubunun bölgesel dağılımında İç Anadolu Bölgesi doğumlu akademisyenlerin sayısal ağırlığını artırmıştır.

7 Yaş değişkeninin gruplanmasında DİE verileri esas alınmıştır.

3.1.4. Örneklem Grubunun Görevli Olduğu Akademik Bölüme Göre Dağılımı

Bölümünüz		f	%
1	Felsefe ve Din Bilimleri	57	40,4
2	Temel İslam Bilimleri	67	47,5
3	İslam Tarihi ve Sanatları	17	12,1
	Toplam	141	100,0

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi, örneklemin %40.4'ü Felsefe ve Din Bilimleri; %47.5'i Temel İslam Bilimleri ve %12.1'i İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü öğretim elemanları tarafından temsil edilmektedir. Bu rakamlar, ülkemizdeki ilahiyat fakültelerinde görevli öğretim elemanlarının bölümlere göre genel dağılımına yakın görünmektedir.

3.1.5. Örneklem Grubunun Akademik Statüye Göre Dağılımı

Akademik Statünüz		f	%
1	Profesör	22	15,7
2	Doçent	12	8,6
3	Yardımcı Doçent	32	22,9
4	Doktor	14	10,0
5	Araştırma Görevlisi	44	31,4
6	Öğretim Görevlisi	7	5,0
7	Okutman	9	6,4
	Cevapsız	1	0,9
	Toplam	141	100,0

Araştırmaya katılan öğretim elemanlarının %15.7'si profesörlerden, %8.6'sı doçentlerden, %22.9'u yardımcı doçentlerden, %10'u doktorlardan, %31.4'ü araştırma görevlilerinden, %5'i öğretim görevlilerinden ve %6.4'ü ise, okutmanlardan oluşmaktadır. Katılımcılar arasında sadece bir kişi akademik statüsünü açıklamak istememiştir.

3.1.6. Örneklem Grubunun Görevli Olduğu Fakülteye Göre Dağılımı

Fakülteniz		f	%
1	Ankara Üniversitesi	72	51,1
2	Süleyman Demirel Üniversitesi	39	27,7
3	Fırat Üniversitesi	30	21,3
	Toplam	141	100,0

Yukarıdaki tabloda akademisyenlerin fakültelere göre dağılımları verilmiştir. Buna göre, örneklemin yarısından fazlası Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde görevli akademisyenlerden oluşmaktadır (%51.1).

3.2. Akademisyenlerin Teröre Yönelik Tutumlarına Etki Eden Faktörler

Araştırmaya katılanların teröre yönelik tutumlarına etki eden faktörler arasında sadece bölge olarak doğum yeri değişkenine göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşmanın ortaya çıktığı görülmektedir. Akademisyenlerin cinsiyet, yaş, akademik statü ve bölüm gibi diğer demografik nitelikleri terör konusundaki tutumlarında niceliksel bir farklılaşmaya yol açtığı halde, bu sonuçlar istatistiksel açıdan anlamlı görülmediği için değerlendirmeye alınmamıştır. Bununla birlikte, katılımcıların dünya güvenliğinin dünü ve bugününe ilişkin görüşlerinin yanı sıra, din ve terör ilişkisi konusundaki tutumları manidar bulunmuştur. Aşağıdaki tabloda teröre yönelik tutumların bölge olarak doğum yeri değişkenine göre t-testi sonuçları incelenmektedir.

3.2.1. Teröre Yönelik Tutumların Bölge Olarak Doğum Yerine Göre t-Testi Sonuçları

Bölge olarak doğum yeriniz?	N	Mean	S	Sd	t
Doğu Anadolu Bölgesi	27	31,6296	5,38622	48	3,492*
Karadeniz Bölgesi	23	28,2609	3,34688		

*P<. 0.012

Yukarıdaki tabloda yer alan veriler incelendiğinde, araştırmaya katılanların bölge olarak doğum yerleri ile teröre yönelik tutumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşmanın ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Ayrıca bu farklılaşmanın, Doğu Anadolu Bölgesi doğumlular ile Karadeniz Bölgesi doğumlular arasında olduğu görülmektedir. Toplam tutum puanı ortalamaları açısından karşılaştırıldığında, Doğu Anadolu Bölgesi doğumluların Karadeniz Bölgesi doğumlu katılımcılara göre daha güvenlikçi/güvenliği öncelleyen bir tutuma sahip oldukları söylenebilir. Bu sonuç, bölge insanının uzun yıllar PKK terörü nedeniyle ciddi güvenlik sorunlarına maruz kalması gerçeği ile açıklanabilir.

3.2.2. Önümüzdeki beş yıl içerisinde güvenlik tedbirlerinin mi yoksa toplumsal özgürlüklerin mi artırılmasını tercih ederdiniz?

		f	%
1	Güvenlik tedbirlerinin artırılmasını isterdim.	42	31,8
2	Toplumsal özgürlüklerin artırılmasını isterdim.	96	68,2
	Cevapsız	3	2,1
	Toplam	141	100.0

Araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu önümüzdeki beş yıl içerisinde toplumsal özgürlüklerin artırılmasını güvenlik tedbirlerine öncelemektedir. Ancak, bu soruya bir üçüncü seçeneği ilave ederek, 'her ikisinin de artırılmasını isterim' diyen akademisyenlerin sayısı oldukça fazladır. Bu durumda, katılımcıların güvenlik ve özgürlük arasında bir tercihte bulunmak ya da birini diğerine öncelemek yerine her ikisine yönelik bir tercihte bulduklarını söylenebilmektedir.

3.2.3. Bugünle karşılaştırıldığında 5 yıl önce dünya güvenliği ne durumdaydı?

		f	%
1	Daha kötü	22	15,6
2	Daha iyi	73	51,8
3	Aynı	46	32,6
	Toplam	141	100,0

Örneklem grubunun %51.8'i beş yıl önce dünya güvenliğinin daha iyi ve %15.6'sı daha kötü durumda olduğunu, %32.6'sı ise, bugünle karşılaştırıldığında herhangi bir farklılığın olmadığını düşünmektedir.

3.2.4. Bugünle karşılaştırıldığında 5 yıl sonra dünya güvenliğinin nasıl olacağını düşünüyorsunuz?

		f	%
1	Daha kötü	87	61,7
2	Daha iyi	23	16,3
3	Aynı	31	22,0
	Toplam	141	100,0

Araştırmaya katılanlardan %61.7'si beş yıl sonra dünya güvenliğinin daha kötü olacağını, %16.3'ü daha iyi bir duruma geleceğini ve %22'si herhangi bir değişikliğin olmayacağını düşünmektedir. Buna göre, dünya güvenliğinin geleceği ile ilgili olarak akademisyenlerin yarısından fazlasının ciddi kaygılara sahip olduğu anlaşılmaktadır.

3.2.5. Din ve terör asla bağdaşmaz.

		f	%
1	Evet	135	95,7
2	Hayır	6	4,3
	Toplam	141	100,0

Örneklemin din ve terör ilişkisine bakışını yansıtan yukarıdaki tablo bilgileri incelendiğinde, araştırmaya katılanların çok büyük bir bölümüne göre

(%95.7), böyle bir ilişkinin varlığından söz edilemeyeceği görülmektedir. Bu sonuç, soru formunda yer alan ve 'terörün dini ve milleti yoktur' (%95.8) [kararsızlar: %3.5, aksi görüşte olanlar: %0.7]; 'terörün nedenlerinden biri de dinlerin yanlış anlaşılması ve yorumlanmasıdır' (%72.3) [kararsızlar: %6.4, aksi görüşte olanlar: %21.3] şeklinde formüle edilen sorulara verilen yanıtlar tarafından da desteklenmektedir.

3.2.6. Teröre destek verdiği düşünülen ülkelere yönelik askeri bir müdahale olması durumunda sizce Türkiye'nin rolü ne olmalıdır?

	f	%
Hiçbir şekilde bu olaya karışılmamalıdır.	83	59,7
Sadece istihbarat desteği sağlanmalıdır.	25	18,0
Hava sahası ve üsler açılmalıdır	5	3,6
Bölgeye asker göndererek destek olunmalıdır	3	2,2
Böyle bir harekatta yapılacak her şeye bütünüyle destek olunmalıdır	23	16,5
Cevapsız	2	1,4
Toplam	141	100,0

Araştırmaya katılanların %59.7'si hiçbir şekilde bu olaya karışılmaması gerektiğini; %18'i sadece istihbarat desteğinin yeterli olduğunu; %3.6'sı hava sahası ve üslerin açılabilceğini; %2.2'si asker gönderilebileceğini ve %16.5'i böyle bir harekatta yapılacak her şeyin bütünüyle desteklenebileceğini düşünmektedir.⁸ Ayrıca, iki katılımcı bu soruya yanıt vermemeyi tercih etmiştir.

4. Akademisyenlerin Teröre Yönelik Tutumlarının Tetörün Çeşitli Boyutlarına Göre Dağılımı

Bu başlık altında, teröre yönelik tutumlar ölçeği ile soru formunda yer alan diğer maddelere katılım düzeyleri, her bir madde için ayrı ayrı incelenmek suretiyle araştırmaya katılanların teröre yönelik tutumları ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

Aşağıdaki tabloda yer alan verilere göre, örneklemde büyük çoğunluğu, toplumda güvenliğin sağlanması için gerektiğinde demokratik haklardan vazgeçilebileceğini (yaklaşık %60) [kararsızlar: %6.4, aksi görüşte olanlar: %36.2]; terörü önlemenin ancak teröristleri ortadan kaldırmakla mümkün

8 İzmir araştırmasında da benzer sonuçlar elde edilmiştir: Hiçbir şekilde bu olaya karışılmamalıdır (%38.2); sadece istihbarat desteği sağlanmalıdır (%35); hava sahası ve üsler açılmalıdır (%15.9); bölgeye asker göndererek destek olunmalıdır (%1) ve böyle bir harekatta yapılacak her şeye bütünüyle destek olunmalıdır (%8). Bkz. Melek Göregenli ve Diğerleri, "Teröre Yönelik Tutumlar, Türkiye'nin Tavır, Güvenlik-Özgürlük İkilemine İlişkin Tercihler Konusundaki Görüşler: Bir Kamuoyu Araştırması", <http://www.bianet.org/diger/makale63-53.htm>, (09.12.2004).

Güvenlik-Özgürlük İkileminde Terör- re Yönelik Tutumlar	Kesinlikle katılıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılmıyorum	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Toplumda güvenliğin sağlanması için demokratik haklardan vazgeçilebilir.	30	21,3	51	36,2	9	6,4	41	29,1	10	7,1
Terörü önlemenin tek yolu vardır o da teröristleri ortadan kaldırmaktır.	12	8,5	65	46,1	19	13,5	33	23,4	12	8,5
Toplumun istikrarı için gerekirse devlet şiddete başvurmalıdır.	18	12,8	45	31,9	16	11,3	50	35,5	12	8,5
Terörü önlemenin en iyi yolu çok sıkı güvenlik tedbirleri almaktır.	11	7,8	56	39,7	18	12,8	44	31,2	12	8,5
Bir avukat asla bir terör zanlısını savunmamalıdır.	13	9,2	48	34,0	23	16,3	36	25,5	21	14,9
Başka insanların haklarını çiğnedikleri için teröristlerin insan haklarından söz edilemez.	8	5,7	42	29,8	17	12,1	47	33,3	27	19,1
Terör konusunda uluslar arası insan hakları kuruluşlarının söyledikleri değil her ülkenin milli çıkarları ön planda olmalıdır.	5	3,5	24	17,0	13	9,2	56	39,7	43	30,5
Terörü önlemenin yolu dünyada eşitliği tam olarak sağlamaktan geçer.	29	20,6	61	43,3	25	17,7	23	16,3	3	2,1
Terörü bahane ederek toplumların bugüne kadar elde ettikleri özgürlükler kısıtlanmamalıdır.	38	27,0	75	53,2	8	5,7	14	9,9	6	4,3
Dünyada her şey yolunda gitse de teröristler, terör için bir bahane bulacaklardır.	31	22,0	57	40,4	20	14,2	29	20,6	4	2,8
Terör asla haklı görülmez.	70	49,6	54	38,3	7	5,0	6	4,3	4	2,8
Terör, insanı yok etmeye yönelik anlamsız bir mücadeledir.	45	31,9	55	39,0	19	13,5	20	14,2	2	1,4
Terör, bazı haklı nedenleri var gibi görünse de, her zaman bir insanlık suçudur.	57	40,4	66	46,8	10	7,1	7	5,0	1	,7
Teröre dünyadaki adaletsizliklerin neden olduğunu düşünmek terörü desteklemektir.	13	9,2	41	29,1	26	18,4	48	34,0	13	9,2
Teröristler hiç şüphe yok ki birer canidir.	50	35,5	70	49,6	14	9,9	6	4,3	1	,7
Her ne sebeple olursa olsun terör affedilemez.	57	40,4	66	46,8	8	5,7	9	6,4	1	,7
Terörün dini ve milleti yoktur.	86	61,0	49	34,8	5	3,5	-	-	1	,7

olduğunu (%54.6) [kararsızlar: %13.5, aksi görüşte olanlar: %31.9]; toplumun istikrarı için gerektiğinde devletin şiddete başvurabileceğini (%44.7) [kararsızlar: %11.3, aksi görüşte olanlar: %44]; terörü önlemenin en iyi yolunun çok sıkı güvenlik tedbirleri almak olduğunu (%48.5) [kararsızlar: %12.8, aksi görüşte olanlar: %39.7]; bir avukatın asla bir terör zanlısını savunmaması gerektiğini (%44) [kararsızlar: %16.3, aksi görüşte olanlar: %40.4]; başka insanların haklarını çiğnedikleri için teröristlerin insan haklarından söz edilemeyeceğini (%35.5) [kararsızlar: %12.1, aksi görüşte olanlar: %52.4]; terör konusunda uluslar arası insan hakları kuruluşlarının söylediklerinin değil her ülkenin kendi milli çıkarlarının ön planda olması gerektiğini (%20.5) [kararsızlar: %9.2, aksi görüşte olanlar: %70.2]; Terörü önlemenin dünyada eşitliği tam olarak sağlamakla mümkün olduğunu (%63.9) [kararsızlar: %17.7, aksi görüşte olanlar: %18.5]; terörü bahane ederek toplumların bugüne kadar elde ettikleri özgürlüklerin kısıtlanmaması gerektiğini (%80.2) [kararsızlar: %5.7, aksi görüşte olanlar: %14.2]; dünyada her şey yolunda gitse de teröristlerin, terör için bir bahane bulacaklarını (%62.4) [kararsızlar: %14.2, aksi görüşte olanlar: %23.4]; her ne sebeple olursa olsun terörün asla haklı görülemeyeceğini (%87.9) [kararsızlar: %5.0, aksi görüşte olanlar: %7.1]; terörün insanı yok etmeye yönelik anlamsız bir mücadele olduğunu (%70.9) [kararsızlar: %13.5, aksi görüşte olanlar: %15.6]; bazı haklı nedenleri var gibi görünse de terörün her zaman bir insanlık suçu olduğunu (%87.2) [kararsızlar: %7.1, aksi görüşte olanlar: %5.7]; teröre dünyadaki adaletsizliklerin neden olduğunu düşünmenin teröre destek vermek anlamına geldiğini (%38.3) [kararsızlar: %18.4, aksi görüşte olanlar: %43.3]; teröristlerin kesinlikle birer cani olduklarını (%85.1) [kararsızlar: %9.9, aksi görüşte olanlar: %5.0]; her ne sebeple olursa olsun terörün haklı görülemeyeceğini (%87.2) [kararsızlar: %5.7, aksi görüşte olanlar: %7.1] ve terörün herhangi bir dine ve millete mal edilemeyeceğini (%95.8) [kararsızlar: %3.5, aksi görüşte olanlar: %0.7] düşünmektedir.

Aşağıdaki tabloda yer alan bilgiler ise, örneklem grubunun terörün nedenlerine ilişkin görüşlerini yansıtmaktadır. Buna göre, kötü hükümet politikaları terörü davet eder (%90.1) [kararsızlar: %4.3, aksi görüşte olanlar: %5.7]; yoksulluk terörü doğurur (%78.7) [kararsızlar: %7.8, aksi görüşte olanlar: %13.4]; sosyal adaletsizlik terörü doğurur (%85.8) [kararsızlar: %8.5, aksi görüşte olanlar: %5.7]; Terör saldırılarına hedef olan ülkeler daha önce ektiklerini biçmektedirler (%66.7) [kararsızlar: %18.4, aksi görüşte olanlar: %14.9]; Terörün asıl sorumlusu eşitsizlik ve adaletsizliklerdir (%71.6) [kararsızlar: %11.3, aksi görüşte olanlar: %17]; Dünyada adaletsizlik olmasaydı terör de olmazdı (%37.5) [kararsızlar: %22, aksi görüşte olanlar: %32.5]; Terör, bir avuç hasta insanın işidir (%34) [kararsızlar: %17.7, aksi görüşte olanlar: %48.2]; İnsan hakları savunucuları terörü gizlice desteklemektedirler (%60.2) [kararsızlar: %24.1, aksi görüşte olanlar: %15.6]; Yeterince özgürlük ve insan hakkı olsa terör zaten olmazdı (%38.3) [kararsızlar: %21.3, aksi görüşte olanlar: %40.4] ve terörün nedenlerinden biri de 5.

Güvenlik-Özgürlük İkileminde Teröre Yönelik Tutumlar	Kesinlikle katılıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle katılmıyorum	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Kötü hükümet politikaları terörü davet eder.	42	29.8	85	60.3	6	4.3	8	5.7	-	-
Yoksulluk terörü doğurur.	32	22.7	79	56.0	11	7.8	14	9.9	5	3.5
Sosyal adaletsizlik terörü doğurur.	32	22.7	89	63.1	12	8.5	6	4.3	2	1.4
Terör saldırılarına hedef olan ülkeler daha önce ettiklerini biçmektedirler.	40	28.4	54	38.3	26	18.4	18	12.8	3	2.1
Terörün asıl sorumlusu eşitsizlik ve adaletsizliklerdir.	31	22.0	70	49.6	16	11.3	22	15.6	2	1.4
Dünyada adaletsizlik olmasaydı terör de olmazdı.	13	9.2	54	38.3	31	22.0	38	27.0	5	3.5
Terör, bir avuç hasta insanın işidir.	14	9.9	34	24.1	25	17.7	54	38.3	14	9.9
İnsan hakları savunucuları terörü gizlice desteklemektedirler.	27	19.1	58	41.1	34	24.1	20	14.2	2	1.4
Yeterince özgürlük ve insan hakkı olsa terör zaten olmazdı.	11	7.8	43	30.5	30	21.3	48	34.0	9	6.4
Terörün nedenlerinden biri de dinlerin yanlış anlaşılması ve yorumlanmasıdır.	32	22.7	70	49.6	9	6.4	18	12.8	12	8.5

Sonuçlar

Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, üniversitelerin konumlandığı coğrafi bölgelerin, akademisyenlerin teröre yaklaşımını belirleyen temel faktörlerden biri olduğu anlaşılmaktadır. Ankara Üniversitesine bağlı akademisyenler diğer iki üniversiteye göre daha özgürlükçü; Fırat Üniversitesi mensupları ise, daha güvenlikçi bir tutuma sahiptir. Bu durum, bölgesel farklılıkların teröre yönelik tutumlar üzerinde etkili bir faktör olduğunu göstermektedir. Özellikle Fırat Üniversitesine bağlı akademisyenlerin güvenliği önceleyen bir tutum içerisinde olmaları, bu yargıyı desteklemektedir. Bölgesel farklılıkların belirleyici olduğunu gösteren diğer bir örnek ise, katılımcıların doğum yerlerine göre teröre yönelik tutumlarında ortaya çıkan farklılıklarıdır. Zira, Doğu Anadolu Bölgesi doğumlular ile Karadeniz Bölgesi doğumluların teröre yaklaşımaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, Doğu Anadolu Bölgesi doğumluların Karadeniz Bölgesi doğumlu katılımcılara göre daha güvenlikçi/güvenliği merkeze alan bir tutuma sahip olduklarını göstermektedir. Bunun, bölge insanının uzun yıllar PKK terörü nedeniyle ciddi güvenlik sorunlarına maruz kalması gerçeği ile açıklanabileceği daha önce de ifade edilmişti.

‘Önümüzdeki beş yıl içerisinde güvenlik tedbirlerinin mi yoksa toplumsal özgürlüklerin mi artırılmasını tercih ederdiniz?’ sorusuna akademisyenlerin çoğunlukla bunlardan birini tercih etmek yerine her ikisinin de bir arada olmasını istediklerini belirterek yanıt verdikleri görülmektedir. Bu sonuç, araştırmamıza katılanların biri için diğerinden, yani; güvenlikleri için özgürlüklerinden ya da özgürlükleri için güvenliklerinden feragat etmek zorunda kalmadan yaşamlarını sürdürebilecekleri güvenli ve özgür bir dünya arzularının bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir.

‘Bugünle karşılaştırıldığında 5 yıl önce dünya güvenliği ne durumdaydı?’ sorusuna katılımcıların yarısından fazlası (% 51.8), ‘daha iyi durumdaydı’ şeklinde yanıt vermişlerdir. ‘Bugünle karşılaştırıldığında 5 yıl sonra dünya güvenliğinin nasıl olacağını düşünüyorsunuz?’ sorusuna ise, büyük çoğunluk (%61.7), ‘daha kötü olacak’ şeklinde yanıt vermeyi tercih etmiştir. Bu durum, akademisyenlerin dünya güvenliğinin geleceğiyle ilgili ciddi endişeler taşıdıklarını göstermektedir. Bilindiği gibi, 11 Eylül terör saldırılarının ardından küresel ölçekli terör eylemlerinin tetiklediği süreçte, özellikle Afganistan ve Irak müdahaleleri, pek çok ülkeyi daha önce görülmemiş bir terör dalgasıyla yüzleşmek durumunda bırakmış ve bu süreçten en fazla etkilenen ülkelerden birisi de Türkiye olmuştur. Bu sonuç, halen yoğunlukla devam etmekte olan söz konusu sürecin, Türk aydınının dünya güvenliğinin geleceğine ilişkin tasarımları üzerinde etkili olduğunun da bir göstergesidir.

‘Din ve terör asla bağdaşmaz’. Dinin terörü destekleyen bir unsur olup olmadığı noktasında oldukça önemli olan bu soruya katılımcıların % 95.7’si, ‘din ile terörün asla bağdaşmayacağı’ yanıtını vermiştir. Örneklem grubunun her biri farklı alanlarda uzmanlaşmış ilahiyatçı akademisyenlerden oluştuğu düşünüldüğünde, bu sonuç, günümüzde küresel ölçekli bir sorun haline gelen/getirilen din ve terör ilişkisinin teolojik anlamda karşılık bulmadığını, en azından teoride böyle bir ilişkinin varlığından söz edilemeyeceğini, göstermesi açısından manidardır. Ayrıca bu, dini, terörün bir nedeni gibi gösterme gayreti içerisinde olan anlayışların bilimsel bir temelini olmadığını da açıkça göstermektedir.

Araştırmanın en çarpıcı sonuçlarından biri de, teröre destek verdiği düşünülen ülkelere yönelik askeri bir müdahale durumunda Türkiye’nin rolünün de olması gerektigine ilişkin soruya verilen tepkilerdir. Çok açıkça görülmektedir ki, akademisyenlerin büyük çoğunluğu Türkiye’nin böyle bir müdahalede aktif rol almasını istememektedir. Özellikle ‘bölgeye asker göndermek’ maddesine ‘yapılacak her şeye bütünüyle destek olunmalı’ seçeneğinden bile daha az olumlu tepki verilmesi dikkat çekicidir. Bu tür müdahaleler, çoğunlukla dış dinamiklerin etkisiyle gerçekleştirilen ve “bizim olmayan” müdahaleler olarak değerlendirilmektedir. Bu durum, ekonomik krizin daha da derinleşmesinde ve bu krize ilişkin yaşanan olumsuz sonuçlarda Batılı ülke (ABD, İngiltere vb.) ve örgütlerin (IMF, Dünya Bankası vb.) payına ilişkin değerlendirmelerle de bağlantılı olabilir. Çünkü, yakın zamanda yaşanan Afganistan ve hala devam eden Irak savaşlarında olduğu gibi, bu tür

müdahalelerin “haklı” ya da “meşru” olduğunu düşünenler bile “uzaktan destek” ile yetinilmesi gerektiğini savunmaktadır. Hatta bu soruyu “Türkiye bu tür müdahalelere destek vermek yerine, kendisi belirleyici olup iç ve dış teröre karşı bizzat tedbir almalıdır” şeklinde yanıtlayarak, sorunun daha çok ülkemizin iç dinamikleri çerçevesinde çözülmesi gerektiğini belirten katılımcılar da olmuştur.

Sonuç olarak, farklı bölgelerden üç ilahiyat fakültesi üzerinde gerçekleştirdiğimiz bu araştırmanın, gerek ilahiyat fakülteleri dışında özellikle siyaset bilimi, uluslar arası ilişkiler, hukuk ve ekonomi gibi sosyal bilimlerin okutulduğu fakültelerde, gerekse diğer büyük şehirlerde ve ülkemizin farklı bölgelerinde yaşayan geniş kitleler üzerinde tekrarlanarak elde edilen verilerle karşılaştırılması, sadece konunun çeşitli boyutlarıyla değerlendirilmesine imkan vermekle kalmayacak, aynı zamanda yeni bilimsel yaklaşımların ve çözümlerin de önünü açacaktır. Ayrıca, terörün her geçen gün yeni gündemlere konu olduğu dünyamızda ve özellikle Türkiye’nin içinde bulunduğu coğrafyada, Türk halkının genelde terör ve özelde şiddet içerikli olaylara yaklaşımının tespiti, ülkemiz ve dünya güvenliğinin geleceği açısından üzerinde düşünülmesi gereken önemli bir konudur.